

Toplumcu Düşünce Enstitüsü

Tartışma Notu

TN-Siyaset/14-04

Hazırlayan: Sedef KÜÇÜK

4 Nisan 2014

2014 YEREL YÖNETİM SEÇİMLERİ: İlk Bakış

Giriş:

2014 Yerel Seçimlerinde; Büyükşehirlerde belediye meclisi, diğer şehirlerde il genel meclisi sonuçları dikkate alındığında, henüz resmi olarak açıklanmayan verilere göre Türkiye genelinde AKP % 43,6, CHP % 25,7, MHP %15,94 oranında oy almıştır. Bu yerel seçimlerde oylanan yalnızca yerel yöneticiler olmamış, propaganda sürecinin de ortaya koyduğu gibi seçim, “Genel Seçim” ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın oylandığı bir referandum havasında geçmiştir.

AKP’nin 2007 Genel Seçimlerinde aldığı % 46,58 oranındaki oy, ekonomik krizin ardından yapılan 2009 yerel seçimlerinde % 38,8’e kadar gerilemişti. Bunda en önemli faktör muhakkak ki ekonomik etkenlerin, özellikle işsizlikteki artışın belirleyiciliğiydi. Nitekim 2011 Genel Seçimlerinde AKP’nin oy oranının % 49,9’a kadar çıkmış olmasında, ekonomik krizin etkilerinin nispeten giderilmiş olmasının ciddi etkisi olduğu görülmüştür. Bu nedenle, Mart 2014’de AKP’nin aldığı oy oranları ile ilgili yapılacak olan karşılaştırmaların 2009 yerel seçimleriyle değil, 2014 yerel seçimlerinin bir genel seçim havasında geçtiği dikkate alındığında, 2011 Genel Seçimleri dikkate alınarak yapılması daha sağlıklı sonuçlar verecektir.

İktidar Partisi Açısından Genel Tespitler:

Bu açıdan bakıldığında AKP % 49,9 olan oy oranını % 43,6’ya kadar düşürmüştür. Ancak oy oranındaki bu düşüşe dayanılarak, AKP’nin seçimin mağlubu olduğu yönünde bir yargıya varılması isabetli bir tespit olmayacaktır. Gezi Protestoları ve 17 Aralık sonrası yaşanan gelişmeler dikkate alındığında oy oranlarında 5 puanlık bir azalışın anlamlı bir seçmen davranışı değişimine işaret etmediği rahatlıkla söylenebilir. Unutulmamalıdır ki, özellikle toplumsal kutuplaşmaların bu denli yükseldiği/yükseltildiği bir seçim ikliminde, seçmenlerin yolsuzluk konusunda önceki dönemlerde ortaya koydukları hassasiyetler dikkate alındığında toplumun belli kesimlerinde AKP’nin daha çok oy kaybedeceği yönünde bir beklenti oluşmuş; sosyal medyaya getirilen yasaklar ve medya üzerindeki baskılar da bu algıyı destekleyen gelişmeler olarak görülmüştü. Ancak seçim sonuçlarına bakıldığında, AKP’nin etkili bir toplumsal algı yönetimi gerçekleştirerek, bu beklentiyi boşa çıkarttığı anlaşılmaktadır.

AKP'nin bu algı yönetimi sürecindeki en önemli etken seçmen davranışında ekonomik beklentilerin belirleyiciliğidir. Türkiye'de seçmen tercihlerinin geçmişine bakıldığında da, seçmenlerin homo-economicus davranışı sergiledikleri, yani geçici olup olmadığına bakmaksızın gelir yükselişine, harcama yapma olanaklarının artışına ve ekonomik istikrar beklentisine göre karar verdikleri söylenebilir. Nitekim AKP, toplumsal karşılığı olan bu algıyı propaganda sürecinde “ben icraata bakarım” sloganıyla seçmenlere ulaştırmayı başarmıştır. Öte yandan “yolsuzluk” algısının ve buna kanıt oluşturacak ses ve görüntü kayıtlarının yayılmasını sınırlı tutabilmiş, kamuoyunun dikkatinin “tehdit altında bir devlet” temasına yönlendirilmesinde etkili sonuç almıştır.

İpsos-Sosyal Araştırmalar Merkezi'nin sandıkların açılmasından hemen sonra yaptığı araştırmaya göre; oy tercihinde en çok hangi etkenin etkili olduğu sorusuna AKP seçmenlerinin yüzde 84'ü ‘parti lideri’ ve ‘mevcut icraatlar’ yanıtını vermiştir. Aynı araştırmaya göre, 17 Aralık ile başlayan yolsuzluk ve rüşvet soruşturmaları AKP'ye oy verdiğini söyleyen seçmenlerin % 75'i üzerinde etkili olmazken, % 20,1'i parti tercihini kuvvetlendirdiğini, % 4,6'sı bu nedenle parti tercihini değiştirerek AKP'ye oy verdiğini ifade etmiştir.

Benzer biçimde “Devletin içinde paralel bir yapılanma olduğu söylemi” de AKP seçmeni tarafından oldukça yoğun biçimde kabul görmüş, AKP Seçmeninin % 21'i bu nedenle parti tercihini kuvvetlendiğini ifade etmiştir. Ancak sosyal medyaya getirilen yasaklar, AKP seçmeninin tercihlerinde herhangi bir değişiklik yaratmamıştır. Aynı noktada CHP'ye oy verdiğini söyleyen seçmenler, 17 Aralık ile başlayan yolsuzluk ve rüşvet soruşturmalarının % 46 oranında parti tercihini kuvvetlendirdiğini, % 27,5'i etkilemediğini, % 24,5'i bu nedenle parti tercihini değiştirerek CHP'ye oy verdiğini ifade etmiştir. MHP'ye oy verdiğini söyleyen seçmenler, % 25,4'ü oranında parti tercihini kuvvetlendirdiğini, % 43,3'ü etkilemediğini, % 28,2'si bu nedenle parti tercihini değiştirerek MHP'ye oy verdiğini ifade etmiştir. Bu da göstermektedir ki, 30 Mart Yerel Seçimleri sonuçları itibarı ile gerek “ifade özgürlüğü” alanındaki kısıtlamalar, gerekse de rüşvet ve yolsuzluk soruşturmalarının AKP seçmeni üzerindeki etkisi sınırlı kalmıştır.

Buna karşın ekonominin hâlâ AKP'ye yönelik tercihleri belirleyen en güçlü etken olduğu bu araştırma ile teyit edilmiştir. AKP'ye oy veren seçmenlerin % 91,1'i ekonominin iyi yönetildiğini düşünmektedir. Bununla bağlantılı olarak “Kendi kişisel geçiminizin nasıl etkileneceğini düşünüyorsunuz?” sorusuna AKP'ye oy veren seçmenlerin % 91,3'ü “daha iyi olacak” yanıtını vermiştir. Bu araştırmanın gösterdiği gibi AKP seçmeni açısından yasaklar ve yolsuzluk belirleyici bir etken olmamış, ekonomik durum algısı ve ekonomik beklentiler seçmen tercihini belirlemiştir.

Sonuç olarak AKP, seçmen tabanını çok büyük oranda korumuştur. Yolsuzluk soruşturmaları, toplumsal kutuplaşma, AKP'ye verilen dış desteğin ve daha önce liberal kesimler tarafından verilen desteğin azalması, artan otoriterlik eğilimine karşı oluşan toplumsal hareketliliğin AKP seçmenini etkilememiş olduğu, aksine ekonomik beklentisi yüksek olduğu sürece yolsuzluklar gibi konulara pek ilgi göstermediği, toplumsal hareketlilikten etkilenmemiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Erdoğan'ın Gezi protestoları ve 17 Aralık sonrası ortaya koyduğu kutuplaştırıcı siyaset AKP tabanında karşılık bulduğunu ve seçim sonuçlarıyla siyasal meşruiyetini tazelemiş olduğunu göstermektedir. Kendisini lideri ile bütünleştiren bir AKP görüntüsü iyice belirginleşmiştir.

Şimdiye kadar yapılmış hiçbir seçimde dinsel söylem ve sembollerin bu denli yoğun kullanılmamış olması da bu seçimler için kayda değer bir özelliktir. Bu denli dinsel sembollerle iç içe geçmiş bir seçim kampanyası yürütülmesine rağmen tercihlerin yine de ekonomik beklentilerle şekillendiği söylenebilir.

Ana Muhalefet Açısından Genel Tespitler:

Cumhuriyet Halk Partisi 2009 Yerel Seçimleri ve 2011 Genel Seçimlerine nispetle oy oranını artırmış olsa da seçimlerden başarıyla çıktığı kabulünün hem kendi tabanında hem de toplum genelinde oluşmadığı gözlemlenmektedir. CHP, 2009 Yerel Seçimlerinde % 23,1, 2011 Genel Seçimlerinde % 25,9 oy almıştır. 2014 Yerel Seçimlerinde; büyükşehirlerde belediye meclisi, diğer şehirlerde il genel meclisi sonuçları dikkate alındığında CHP, Türkiye genelinde %25,7 oranında oy almıştır. Son üç seçim dikkate alındığında oy oranını 2009'a göre artırmasına rağmen % 30'luk psikolojik sınırı aşamamış, elinde tuttuğu iki Büyükşehir Belediyesini (Antalya ve Mersin) kaybetmiş, Büyükşehir olmadan önce sahip olduğu bir ili (Ordu) ve Karadeniz'de oy potansiyelinin yüksek olduğu bir ili (Artvin) kaybetmiştir. Buna karşın Hatay'ı kazanmış, Ankara'da oy oranını önemli ölçüde artırmıştır.

Parti, Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu'da önemli bir varlık gösterememiştir. Özellikle İç Anadolu'da Ankara dışında sağ eğilimli adaylar gösterilmesi seçmen nezdinde samimi bulunmamış ve oy oranlarında iyileşme sağlanmasına ciddi bir katkıda bulunmamıştır. Örnek vermek gerekirse, CHP'nin Kayseri'de 2009 seçimlerinde aldığı İl Genel Meclisi oy oranı % 9,8, 2011 genel seçimlerinde % 12,1, 2014 seçimlerinde İl Genel Meclisi seçimlerinde alınan oy oranı ise % 9,3 olmuştur. Nevşehir'de 2009 seçimlerinde İl Genel Meclisi oy oranı % 12,1, 2011 genel seçimlerinde % 16,56, 2014 seçimlerinde İl Genel Meclisi oy oranı % 12,6 olmuştur.

Orta Anadolu'da Ankara bu konuda açık bir istisna oluşturmaktadır. Ankara seçmeninde mevcut Anakent Başkanı'na karşı duyulan antipati, CHP adayının metropol olmayan ilçelerdeki oy potansiyeli, vb. faktörler nedeniyle CHP, Başkanlık için verilen oylar dikkate alındığında, oy oranını ciddi olarak artırmıştır. 2009 seçimlerinde Anakent Belediye Başkanlığı için alınan oy oranı % 31,5 iken, 2014 seçimlerinde Anakent Belediye Başkanlığı için alınan oy oranı % 43,8 olmuştur. Ancak Anakent Belediye Meclisi oy oranı artışı aynı düzeyde değildir. 2009 seçimlerinde alınan İl Genel Meclisi oy oranı % 28,9, 2011 genel seçimlerinde % 31,37, 2014 seçimlerinde Anakent Belediye Meclisi seçimlerinde alınan oy oranı % 31,9 olmuştur. Bu sonucun, CHP'nin Türkiye genelinde aldığı ortalama oy oranının üzerinde gerçekleşmiş olduğu görülse de, elde edilen sonucun anlamlı bir artış ve iyileşmeye işaret etmediği değerlendirilmektedir.

İç ve Orta Anadolu'da Ankara dışında kendi tabanından olmayan seçmene de seslenecek adayların tercih edilmesinin anlamlı sayılabilecek sonuçlar doğurmadığı görülmektedir. Öte yandan, CHP'nin tabanının genişletilmesine yönelik olarak bu seçimlerde ortaya konulan bu yaklaşım, CHP'nin Programı üzerinde ayrıca yapılacak çalışmalar ve örgüt nezdinde geliştirilecek bilinç ve siyasal anlayış bütünlüğü çerçevesinde orta vadede sonuç doğurabilecek bir stratejik açılım olacaktır. Hatay'da alınan sonuçlar bu açıdan önemli ipuçları taşımaktadır.

Bölgesel olarak bakıldığında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da CHP, daha önceki seçimlerde olduğu gibi bir varlık gösterememiştir. Daha önceki seçimlerde de Ardahan, Erzincan ve Tunceli dışında CHP kayda değer bir sonuç alamamıştır. Adı geçen bölgelerde sonuçlarda da mezhepsel kimliğe dayalı seçmen davranışları önemli bir faktör olarak etkili olmaktadır. Bu iller dışında kalan illerde seçmenlerin ekonomik faktörlerin yanı sıra milliyetçi ve muhafazakâr yapısı bu konuda belirleyici etken olarak değerlendirilmelidir.

Özellikle Güneydoğu Anadolu'da, seçmenin dinsel ve etnik tercihlerle oy kullanıyor olması karşısında CHP'nin üçüncü yol olarak önerdiği ekonomik öncelik ve insan haklarına dayalı siyasal söyleminin, Parti'nin bölgedeki iki kutuplu siyasal yapıyı kırması ve belli bir varlık göstermesi için yeterince etkili olmamaktadır. CHP'nin Kürt Sorunu konusunda önerilerini daha iyi anlatması ve somut çözüm önerileri sunması durumunda Bölgede sınırlı sayıda ilde ve uzun vadede daha olumlu alabileceği değerlendirilmektedir.

Karadeniz Bölgesinde Giresun ilginç bir durum ortaya koymaktadır. Belediye Başkanı iki dönemdir CHP'den seçilmesine rağmen yerel seçimlerde il genel meclisi oylarında ve genel seçimlerde AKP'nin üstünlüğü vardır. Örneğin 2014 seçimlerinde belediye başkanlığında CHP % 46,8 ile % 40 oy alan AKP adayının önünde yer alırken il genel meclisinde AKP % 51 oranında oy almaktadır. Bu oransal farklılık bir önceki yerel seçimde ve genel seçimde de kendini göstermektedir. Benzeri bir durum Ordu için de geçerlidir. Örneğin 2009 yerel seçimlerinde DSP'li aday (daha sonra CHP) % 52,7 oy alırken il genel meclisinde AKP % 42,5, DSP+CHP ise % 27 oy almıştır. 2014 yerel seçimlerinde CHP'nin kazandığı Sinop'ta da durum benzerdir. CHP adayı % 54,6 ile seçimi kazanmış ancak il genel meclisinde alınan oy % 25,1'de kalmış, AKP il genel meclisinde % 51,6 oy almıştır. Batı Karadeniz'de Zonguldak dışında herhangi bir belediye başkanlığı kazanılamamıştır. Bu ilde de İl Genel Meclisi seçimlerinde diğer Karadeniz illerinden farksız bir tablo ortaya çıkmış, İl Genel Meclisinde AKP, CHP'den yüksek oy almıştır. Karadeniz'de kazanılan illerde bile böyle sonuçların alınması aday seçimlerinin doğru olduğu ancak partinin aday kadar popüler olamadığının ve seçmen nezdinde yeterli güven doğuramadığının göstergesi olmaktadır. Söz konusu iller dışında da CHP çoklukla AKP ve MHP'nin ardından üçüncü parti konumundadır. Dolayısı ile, İl Genel Meclisi için alınan oy oranlarına bakıldığında, CHP'nin Karadeniz Bölgesinde yeterli etkinlik düzeyine erişmediği görülmektedir.

Batı Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde Uşak ve Kütahya'da oy oranı azalmış, Isparta ve Manisa'da 2009'a göre artmış ancak 2011'e göre azalmış, Afyon ve Denizli'de 2009 ve 2011 seçimlerine göre oy oranı artmış, Burdur'da CHP Belediye Başkanlığını AKP'den almış ancak il genel meclisi oy oranında AKP'nin ardında kalmıştır. İzmir'de 2009 yerel seçimlerine nispetle oy oranı azalırken, 2011 genel seçimlerine göre oy oranı artmıştır. Antalya'da Büyükşehir Belediye Başkanlığı az bir oy farkıyla kaybedildiği anlaşılmaktadır. 2009 Yerel seçimlerinde Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığında CHP % 40,8, AKP % 35 oy almışken 2014 yerel seçimlerinde Büyükşehir Belediye Başkanlığında CHP % 34,8, AKP % 36,4 oy almıştır. Belediye meclisi seçimlerinde 2009 yılında CHP % 33,2, AKP 31,5, 2011 Genel seçimlerinde CHP % 33,27, AKP % 39,37, 2014 belediye meclisi seçimlerinde CHP % 32,9, AKP %3,7 oy almıştır. CHP, Büyükşehir belediye başkanlığında büyük oranda, belediye meclisi seçimlerinde ise nispeten düşük oranlarda oy kaybetmiştir.

Mersin’de seçim MHP’ye karşı kaybedilmiştir. CHP az bir oyla hem başkanlık seçimlerinde hem belediye meclisi seçimlerinde ikinci parti olmuştur. Belediye meclisi seçimlerinde 2009’a göre oy oranında artış, 2011 genel seçimlerde alınan oy oranına göre azalış vardır. Adana’da CHP 2014 yerel seçimlerinde hem başkanlık seçimlerinde hem belediye meclisi seçimlerinde üçüncü parti olmuştur. Genel seçimlere göre oy kaybı yaşamıştır. Hatay’da çok az bir oy farkıyla CHP belediye başkanlığını kazanmıştır. Belediye meclisi seçimlerinde AKP’nin ardından ikinci parti olmuştur. Burada doğrudan CHP kökenli olmayan bir adayın seçimlere girmesinin, bölgenin dinamikleri açısından etkili bir aday tercihi yapıldığının göstergesidir. Buna karşın başka bir Büyükşehir olan Bursa’da yine CHP kökenli olmayan bir aday Hatay’da görülen başarıyı sağlayamamıştır. Bu durumun, aday seçimlerinde bölgesel özellikler ve hassasiyetlerin daha temel bir faktör olarak değerlendirilmesi gereği konusunda önemli bir gösterge olarak düşünülmektedir.

Sonuç Yerine:

Cumhuriyet Halk Partisi seçim sürecinde toplumun kamplaştırılmaması, yolsuzlukların önlenmesi, temiz siyaset gerekliliği ve toplumsal barış vurgusu yapmış, bu yaklaşımı ile oy oranını büyük ölçüde korumuş ancak alınan oylarda anlamlı bir artış sağlayamamıştır. Seçim sonuçlarına bakıldığında, Parti’nin muhafazakâr kesim ile olan güven sorununun büyük ölçüde sürdüğü, muhafazakar kimlik ve kökenli adayların da bu sorunun aşılması konusunda Ankara ve Hatay dışında yeterince ikna edici ve etkili olmadığı görülmüştür. AKP’nin, CHP ile Cemaat arasında ilişki olduğuna dönük iddiası bazı bölgelerde ciddi karşılık bulmuş ve CHP aleyhine sonuçlar vermiştir.

Ancak bir kez daha belirtmek gerekir ki, oy artışı sağlanamamasındaki temel etken CHP’nin ekonomi politikaları anlamında toplumsal bir umut kaynağı olamamasıdır. CHP toplumun önemli bir kesimi tarafından istikrar unsuru olarak algılanmamaktadır. Bunda AKP’nin CHP hakkında yürüttüğü negatif propagandanın yanı sıra, CHP’nin ekonomik bakış açısını yeterince anlatamaması da rol oynamaktadır. CHP doğru bir yaklaşımla seçim sürecinde insan hakları ve demokratikleşme vurgusunu öne çıkarmıştır. Yolsuzluklar konusunda toplumun vicdanına seslenmeye çalışmıştır. Ancak AKP seçmeninin seçim sürecini kendilerini bağlı hissettikleri Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın varlık sorunu olarak algılamaları bu yaklaşımın karşılık bulmasını engellemiştir. Yasaklar ve yolsuzluklar daha önce değinildiği gibi AKP seçmeni üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. “yolsuzluk var olabilir ama hükümet çalışıyor” algısının düşünülenden daha derine işlemiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum insanların “icraat” konusunda duyarlı olduklarını ve istikrarı, yolsuzluklara rağmen tercih ettiklerini göstermesi açısından önemlidir.

CHP bundan sonraki süreçte sosyal politikalar anlamındaki eleştirilerini devam ettirmeli ve önerilerini sunmalı ancak seçmenlerin ekonomik beklentilerini göz ardı etmeden ekonomik istikrar sağlayacağı ve büyümeyi sürekli hale getireceği konusunda topluma güven vermelidir.

Gerçekçi olarak değerlendirildiğinde, CHP'nin Kürt Sorunu konusunda ortaya koydukları hem bölgesel anlamda hem ülke genelinde tatmin edici bulunmamaktadır. Bu konu parti içinde de en önemli kırılma noktasını oluşturmakta, konu ile ilgili farklı platformlarda çelişkili açıklamalar yapılmakta ve toplumda istikrarsız ve kafası karışık bir kurum izlenimi yaratılmaktadır. 1980'li yıllar sonrasında tüm Dünya'da siyasetin merkezi daha sağa kaymıştır. Sosyal adaletçi politikalar yerine büyüme ve kalkınma politikaları daha öne çıkmıştır. Bu anlamıyla merkezin sağa kayması Türkiye'de de tercihleri etkilemiştir.

Şu anda AKP merkezin ve merkez sağ oylara en etkili olarak hitap eden bir siyaseti temsil etmektedir. Son sekiz aydır yaşanan gelişmeler yüzergezer denilen oyların azalmasına ve tercihlerin daha belirgin hale gelmesine sebep olmuştur. CHP hem söz konusu yüzergezer oylara hem de özgürlükçü sağ çevrelerin oylarına talip olmalı ve hem aday belirleme süreçlerinde, hem propaganda süreçlerinde buna yönelik çalışmalar yapmalıdır. Bu bağlamda CHP'nin siyasal yaklaşımlarını seçmen tabanına taşıyacak olan örgütsel yapılanmasını da ciddi olarak gözden geçirmesi gerekmektedir. Kararlı ve güven veren bir siyasetin seçmen nezdindeki temsilcisi olan Örgüt, parti politikaları ve adaylarını seçmene sunarken her türlü zihinsel, lojistik ve taktiksel hazırlığa sahip, bu hazırlığı da her bakımdan "taşıyacak" nitelikli kadrolardan oluşan bir yapı olarak kurgulanmalıdır. Bu ihtiyacın hemen tüm illerde ve ilçelerde kendini hissettirdiği görülmekte olup, önümüzdeki genel seçimlere kadar örgütlerde bir yeniden yapılanma süreci işletilmelidir.

2009 yerel seçimlerinde 13 büyükşehir belediye başkanlığından üç tanesini kazanan CHP, bu seçimlerde sayısı 30'a ulaşan büyükşehirlerin 5'ini, 8 il belediyesini ve 153 ilçe belediyesini kazanmıştır. AKP 21'i büyükşehir olmak üzere toplam 49 il belediyesi ve 560 ilçe belediyesi kazanmıştır. Her ne kadar İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlıkları kazanılamamış olsa da, İstanbul, Ankara ve İzmir'de belediye meclisi oy oranlarında CHP açısından bir artış vardır. Bu görünüm, kentleşmiş seçmen profili açısından CHP'nin şansının arttığına işaret etmektedir. Genel Seçimler açısından bu sosyolojik yapı bir seçim başarısı için gerekli tüm nesnel koşulları taşımaktadır. CHP'nin ekonomik politikalar ve hukukun üstünlüğüne dayalı özgürlükçü bir siyaset platformu üzerinden bu seçmen tabanını konsolide edecek çalışmalar üzerine odaklaşması gerekmektedir.